

toe het Schrift
mode-
even te
ter der
aak bij
entie op
an het
olgende
omgang
twee
allerlei
formatie,
stigt ook
aprekter,
egenover
en B.
elkander
verschil
— met
te dergel-
in beter is,
dat se
om den
leest zich
leestwerk
Mogen
t-terre-
niet voor
nvaarden
Mits we
entie en
thheid en
voor den
hs de ge-
openbare
op te
n hoofd-
de Chris-
zich het
dat de
an dese
kt. Niet
e Stede-
den Prof.
aar werd
men een
aan de
eeds de
n Room-
etterdaad
is, aldus
in corps
l onder-
komst te
gewicht
l van het
d of deze
omstraks
itelt ver-
oorloof
bijzonder
sunverval-
t midden
la voor
Roosche
dat men
Daderwijs
beralisme
terrein te
ologische
de Room-
van deze
ter geeste-
alleen dat
jke oplei-
dend bezit,
ente staat
nt, dat de
n van de
erk moet
van het
atsuniver-
veel over
r bepalen
elche Kerk
faculteten
sch-philos-
m en te
ere hoog-
benoemd,
a de vol-
fat vooral
lag tegen-
geleerd
sche Kerk
e, maar ze
n, waar ze
zondere
gelijkende
benoemde
e 14 Octo-
dit met de
de Sociale
ter ken-
waarop we
is om de
n, die de
n van het
wikkeling
l een der
preekt het
en invloed
n, en Dr.
t met tel
n aange-
van dit
id. Doch
vraagstuk,
zelf moge
zen, maar
en zoover
ch gebied,
nt, dat de
l heeft op
dese rede

van het Christendom, als om onwettigbaar te
staven de waarheid der bewering, dat de gods-
dienst is het sociale feit. De Christenen vormden
geen afzonderlijke klasse. TERTULIANUS getuigt
het uitdrukkelijk. Zij behoorden tot alle lagen
en standen der maatschappij; zij deelden het
intensieve Romeinse verkeer- en gemeen-
schapsleven, zij huldigden de Romeinse ge-
bruiken en spraken de Romeinse taal. Want
het Christendom was een godsdienst voor allen,
ja het richtte zich zelfs tot elk volk en elke
nationaliteit, het was een universalistische gods-
dienst, het wordt algemeen als de meest univer-
salistische beschouwd. Maar, H. T., het Chris-
tendom was meer, het was een transcendent
godsdienst, van alle overige religies verschillend
niet slechts in graad, maar in wezen. En al
blijkt dat transcendentie karakter niet uit het
onderzoek der materie die ons bezig houdt, men
kan toch besluiten, hoeveel groter de inwerking
van een transcendent godsdienst moet geweest
zijn op het geheel der sociale verschijnselen.
Aan het Christendom is te danken niet slechts
een herboorte der religieuze volkskultuur, maar
ook een wederzijdse versterking der factoren
van zede en recht; en met deze hogere opvat-
ting van zede en maatschappij ging gepaard
een ethische ontwikkeling der economisch-
gevoelende standen en bedrijven en een ver-
edeling van kunst en wetenschap. Heel dit
louteringsproces, heel dit ethisch reëel vindt
zijn uitdrukking in den socialen faktor der taal.
Niet slechts dat het veredeld Vulgairitalij werd
verheven tot Kerkitalij — deze overgang was
niet mogelijk, doordat ook het profane Italiaan
een nieuwe levensaanpak werd ingestort, doordat
die taal zich vernieuwde tot het opnemen van
nieuwe begrippen, zich verrijkte, zonder haar
eigen karakter te verliezen, zich voedde met de
frische levenszappen en zich staalde met de
verjongende kracht van het steeds jongdijde
Christendom.

Onlangs werd in een blad, dat niet geheel
van antipathie vrij is, de zonderrange stel-
ling verdedigd, dat we evenver afstaan van
de Roomschen als van de Modernen. Hoe
onjuist zulk een beschouwing is, kan wel
het best uit een citaat als het bovenge-
noemde blijken. Want al denken we er
niet aan, de kloude, die ons Protestanten van
Rome scheidt, te verkleinen, toch blijft,
trots alle verschil van inzicht, een diepere
eenheid van Christelijke levensovertuiging
ons saambinden in den strijd tegen het
ongeloof; een eenheid, die tusschen ons en
den modernen ten eenenmale ontbreekt. Een
belijdenis, zoals hier zoo kloek en onom-
wonden werd uitgesproken, dat het Christen-
dom vrucht is niet van menselijke ont-
wikkeling, maar van Goddelijke openbaring,
en dat de Christelijke religie daarom niet
in graad alleen, maar in wezen van alle
andere religies verschilt, staat lijnrecht
tegenover de moderne opvatting, die het
absoluut karakter van het Christendom
loochent en de Christelijke religie alleen
relatief van de andere religies onderscheidt.
In deze belijdenis voelen we ons tegenover
het modernisme met deren Roomschen ge-
leerde van harte eens, en we zijn hem
dankbaar, dat hij niet schroomde deze be-
lijdenis zoo beslist reeds bij zijn eerste
optreden uit te spreken.

Dr. H. H. K.

Voor Kootwyls Scholen.

In hartelijken dank ontvangen door onder-
getekende van den heer W. Hovy te Amster-
dam, Voors. Loc. Comité Unie, gevonden in de
Unie-collecte f 5.

Dr. J. H. HOUTZAGERS.
Voorsitter.

Leestafel.

1. Dr. G. SMIT MOHAMMEDAANSCHE PROPAGANDA EN CHRISTELIJKE ZENDING IN ONZE OOST.
Utrecht, G. J. A. Ruys, 1912.

Dit werk van Dr. G. SMIT, predikant te
MARKUM, is een bewijzing van het bij zending-
vrienden zoo bekende en geroemde boek van G.
SIMON, ISLAM EN CHRISTENTHUM IN KAMPF
UM DIE ERKENDUNG DER ANTIMISCHEN HEIDEN-
WELT, Boeken uitgegeven door de Mohammedaan-
mission in Nederlanden-Indië.

G. SIMON was van 1896—1907 zending op
SUMATRA en is tegenwoordig docent aan de
Theologische School bij Bielefeld. Volkomen
thuis in de gedachtenwereld van heidenen en
Mohammedanen, kent hij, zoals Dr. Smit zegt,
het heidense Animisme, en is in staat om de
hoogte van de Mohammedaanse propaganda.
Hij verstaat de kunst, de kracht en de zwak-
heid van den Islam in onze Oost aan te geven,
maar weet ook duidelijk te maken, hoe de
levenskracht van het Evangelie den geduchsten
vijand van het Christendom, den Islam, kan
overwinnen.

Het boek is verdeeld in drie hoofdstukken.
Het heeft tot titel: De overgang van den heiden
tot den Islam. Het a: De sedelike
godsdienstige toestand van den heiden moham-
medaan. Het b: De overgang van den moham-
medaan tot het Christendom. Bij de bewerking
heeft Dr. Smit gebruik kunnen maken van de
drukproeven van den tweeden druk van ISLAM
UND CHRISTENTUM. Ook is SIMON's literatuur-
opgave door den bewerker achter zijn boek
opgenomen en hier en daar vermeerderd.

Dr. Smit heeft met dezen arbeid aan de
zendingsstudie ten onzent metterdaad een
dienst bewezen.

Izonderheid aan onze zendingkringen zij
deze bewijzing van ISLAM UND CHRISTENTUM
aanbevelen.

2. W. H. GISPEN. DE GELOOFBELIDENIS DER
NEDERLANDSCHE GEREFORMEERDE KERK. Vijfde druk.
Kampen, J. H. Kok.

Iemand heeft mij eens gezegd, dat op onze
Geloofbelijdenis geen toelichting moest gegeven.
Waarom dat niet moest, ben ik vergeten. Ik
vermoed, dat mijn zegeman onze Geloofbelide-
nis zoo klaar en duidelijk vond, dat hij een
toelichting 'n overbodig werk achtte. Misschien
was het ook wel omdat zoo'n toelichting het
gevaar met zich brengt van aan de objectiviteit
te kort te doen.

Dan, hoe het zij, of het nu moet of niet, ik
heb deze toelichting van wijlen Dr. W. H.
GISPEN met bijzonder veel genoegen door-
gelezen.

Het is een oude bekende, dit boek.
Het dateert al van 1868.

Eigenlijk gaat de wording nog verder terug.
Het waren BAZUIN-artikelen, die GISPEN, op
aandrigen van zijn vriend H. DE COCK, in 1876
bij ZALMAN in boekvorm uitgaf.

Sedert werd het driemaal herdrukt onder
toelicht van den schrijver.

Deze vijfde druk, is 'n onveranderde herdruk
van den vorigen.

Bij den tweeden druk gaf GISPEN een Voor-
woord.

Wij schreven toen 1876.

Naar aanleiding van het in die dagen weer op-
leven der Gereformeerde Theologie, heeft GISPEN
het in dit Voorwoord over „een modern huis
met een ouderwetse gevel er voor.”

Wijlen mijn hooggeschatte vriend GISPEN kon
geestig zijn.

Ik heb er vaak van genoten.

Geestigheid is het sijn van analogie.

Van overeenkomst tusschen twee dingen.

Van juiste overeenkomst.

En daar was hij sterk in.

Maar, hier sloeg hij den bal toch mis en
was zijn analogie vals.

Het wil mij dan ook voorkomen, dat de
uitgever beter gedaan had met dat heele Voor-
woord bij den tweeden druk, maar weig te laten.

Met den herdruk van het boek zelf heeft de
heer Kok een nuttig werk gedaan.

Het doel, dat de Schrijver er zich mee had
voorgesteld, de Belijdenis „meer en beter te doen
verstaan door het volk”, kan er zeker nog altijd
door bereikt.

Er zit veel en ernstige studie achter.

En, zoo als GISPEN kon preken en spreken,
— ik herinner mij nog dat laatste gesprek met
„eenige maanden vóór zijn sterven, op zijn
studeerkamer, — zoo schrijft hij ook hier.

Telkens parelt en fonkelt het.

Hij kon zulke rake dingen zeggen en schrijven.

Met dit al komt hier en daar het kerkbegrip,
dat hij nog had in de dagen toen hij BAZUIN
artikelen schreef, nu en dan door de kieren
kijken. Zoo in 'n noot op p. 37, waar hij, naar
het mij voorkomt, niet onderscheidt tusschen de
„plaatselijke kerk” zelf en de Synodale orga-
nisatie die kerken tot Hervormd kerkgenoot-
schap.

Teeknend is ook de titel van zijn boek: De
Geloofbelijdenis der Nederlandsche Gerefor-
meerde Kerk, inste van: der Gereformeerde
Kerken in Nederland.

3. ONS TIJDSCRIFT. Christelijk letterkundig
maandblad onder redactie van L. BUCKMANN,
C. GERNETSON, J. LENS, G. SCHRIJVER, Dr. J.
V. D. VALK. Uitgegeven te 's-Gravenhage door
D. A. Daamen MDCCCXXII.

Van deze periodiek, die thans haar 17en
jaargang loopt, bracht de Octobermaand het
100 N.

Dr. J. H. GUNNING geeft er het 11e en
laatste stuk van zijn IN SPANJE, een reisbe-
schrijving waarin hij zijn persoonlijke indruk-
ken teruggeeft.

Een geboren Spanjaard, en niet de eerste de
beste, maar Dr. UNAMANO, de Rector der
Hoogeschool van SALAMANCA, noemt dit land:
„een veld der traden, wier bewoners in droeve
eentonigheid weenen en suchten” en siet voor
zijn vaderland alleen redding in „ontroost-
sching”, „wij zouden veel liever seggen”, laat
GUNNING daarop volgen, „door het met 'n
Evangelie bekend te maken.” Dr. G. ver-
haalt hier o. m. van de stierengevechten, de
evangelisatie, de Spaansche jongelingsvereeni-
gingen. Jammer, dat hij, ontstend door wat hij
in SPANJE van Rome gezien heeft, in een be-
spiegeling over deze praktische politiek, naar
aanleiding van het „aan Rome de hand der
gemeenschap bieden”, Rome van niets meer
of minder beschuldigt, dan dat het „altijd op den
duur een afkeer wekt van hen, die hun vaderland
werkelijk liefhebben, en een haat kweekt en
afkeer van allen godsdienst.”

Het eerste biedt mij heelenmaal geen gedachte
aan en bij het tweede vol ik sterke beijing
speciaal aan GUNNING's adres te schrijven:
„Amice! heiles nog eens INTEMUS van PIENSON,
den voor u en mij zoo onvergetelijke, en dat
vooral die roomsche preek over het Consum-
matum af.”

Maar, men kan een stemmingsmensch veel
vergeven.

De Redactie van O. T. was echter toch zoo
verstandig, in een noot op p. 794 even te ver-
klaren, „dat zij deze ernstige beschuldiging niet
gemotiveerd acht door hetgeen de schrijver
in Spanje zag.”

M. van WIJKE EEN, te HOENDERLOO geeft
een levenswaardig stuk, in christelijken geest,
over *Misdaad en Straf* in verband met kinder-
opvoeding. Een stuk dat als inleiding dienst
heest gedaan op het Congres voor Zedelijke
Opvoeding.

Volgen VERZEN VAN NELLIE (VAN KOL), de
dichteres van: *Mijn Leeraar en Verlosser*.

Zij geeft hier drie versen, waarvan *Salle verten*
en om zijn voorafgaande expressie van „het stree-
ken in de stille verten van het tijdelijk-aardsche”,
da om zijn slot:

„Maar ach, de siel mag, met verlangend beven,
Zoo gaarne in nóg wijder verten schouwen.
Zoo gaarne van die stille verten iets spreken,
die 'n enkel niet door kler van hemeldeuren”,

maar *Rots der eeuwen* alleen om zijn slot:

„Maar in het midden der woedende, der einde-
loos rollende golven
steilde de Heer een rots, een wijkplaats, allen
veiligbaar.
Al wie zich daaraan vastklemt, is verlijk ontukt
aan de golven,
waarin alles vergaat wat in hooploze worsteling
heul zoekt,

mij van de drie de beste lijken.

Toch acht ik, met alle sympathie voor de
dichteres van *Mijn Leeraar en Verlosser*, ook
dat slot van *Rots der eeuwen* niet boven be-
denking verheven. Dat *allen verlijkbaar* toch is
eenvoudig onwaar en dat *het g-d* geen zin.

Over wat hier aan het slot vooraf gaat zal ik
niet veel zeggen.

Alleen dit, dat er wel stemming in zit, maar
de expressie allesbehalve lucide is, en ook, dat ik
die twee regels

„Allen vergaan in de worsteling: deet met
een loof; ween en ander
worstels-moede, willoos berustend, dof als
slachtvee,”

met den besten wil niet in verband kan brengen
met het door mij zoo even geciteerde „slot”.

J. PATRI, die deze maand in de STEMMEN
VOOR WAARHEID EN VREDEN een zeer waar-
derende beoordeeling gaf van SCHRIJVER's
LICHTS LAST, bespreekt hier in O. T., onder
den titel KUNST EN SYNTHESIS, H. ROSSER's
DE ROMAN VAN EEN GELIJK EN IN A. BOUTIER-
BAKKER's ARMEOIDE.

P. STERENGA AEN, oordeelt in EEN BOEK VOOR
ONZEN TIJD OVER DEN HEIDELBERGSCHE CA-
TACHEMUS, over het werk van Dr. J. J. KNAF,
predikant te Groningen, minder gunstig dan ik
het vóór eenige maanden in DE HERAUT heb
gedaan.

Ten slotte mag ik hier nog wijzen op den
TERUOBLIX, waarin meer dan drie van de twaalf

bladzijden gewijd zijn aan: „Dr. Kopper's na-
tionale betekenissen”. Een betekenissen, die, volgens
den Terugblik-schrijver, daarin ligt, „dat hij als
organisator van Groen's werk, ons volkskarakter,
onzen volkswil van den verstoppen invloed,
van den dreigende despotie van een neutraal
staatsgeloof verlost heeft.”

„Hij heeft in de eerste plaats zijn volgelingen,
maar daardoor ook het gehele volk, geleerd
den moed te hebben zichzelf weer te zijn.”

G.

Nut de Berg.

In de *Friesche Kerkode* schrijft Da. de Geus
over „gemeinde huwelijken” het volgende:

Onvermoed wenschen wij te blijven getuigen
tegen „gemengde huwelijken”. Jaar in jaar uit
moeten wij het zien, hoe de kinderen der ge-
meente zich verbinden met de kinderen der wereld,
om een geslacht te kweken, dat, op zijn best ge-
noemen, voor den dienst des Heeren geen eerbied
heeft.

In oude tijden was de sluiting van een huwelijk
de zaak der ouders, van de familie en den stam;
van de ouders ging het aanzoek uit en het richtte
zich tot de ouders. Deze toestand, zoo zegt Prof.
Bavinck in zijn schoone boek *„Het Christelijk
Huwelinge”*, deze toestand bracht het gevaar mede,
dat de ouders met de genegeheid-buiter zonen
en dochters hoegenaamd geen rekening hielden,
en reeds in hunne jeugd over hun hart en hunne
hand beschikten. „Ware de toestand nog zoo of
tenminste nog in dien geest, wij zouden den op-
derste toeroepen: niet toe, dat gij uwe kinderen niet
ongelukkig maakt door ze uit te huwelijken aan
menschen, met wie zij niet kunnen trouwen sin
den Heere. Maar thans, zoo gaat Prof. Bavinck
voort, stans zijn de zonen en dochters menigmaal
zoo zelfstandig en wijs geworden, dat zij om de
wenschen en raadgevingen hunner ouders of vrien-
den zich hoegenaamd niet meer bekommeren en
er niet zelden lijnrecht tegen ingaan. Daarom
roepen wij het onze jeugdigen menschen telkens
toe: Trekt geen lok aan met een ongelovige
„Alleenlijk in den Heere, zoo on-
schrijft de Heilige Apostel de huwelijksconditie,
die geldt in de gemeente des Heeren. Een jonge-
ling of jongedochter, behoorende tot het verbond
der genade, mag zich niet in het huwelijk begeven
met iemand, die, hoe lief en aangenaam ook, toch
niet met den Heere verbonden is door een op-
recht geloof. Als voor een van tweeën de Heere
God en Zijn Geest van geen allesbeheerschende
betekenis is, dan is het huwelijk door de Schrift
als verkeerd getoekend en dreigt een bron van
groot elende te worden.

Onze jonge menschen moeten toezien, en met
zulke „ongelovigen” zelfs geen begin van verkeer-
ing maken.

„Verkeering is nog geen trouwen,” wordt soms
in ijdelheid gezegd. Wat is het dan, zoo willen
wij vragen, als het niet is het maken van toebe-
reidselen voor het huwelijk? Als gij weet, dat
uwe verkeering niet kan gevolgd worden door het
huwelijk, waarvoor houdt gij dan uwe verkeering
aan? Weet gij wel, dat uwe verkeering dan zeer
zondig wordt, en noodlottig kan worden voor u
zelf en voor hem of haar, met wie gij verkeert.

Ja, maar, ik ben zelf ook niet bekeerd, „wordt
ook wel in niet minder groote ijdelheid gezegd.
Maar elieve, wat wilt gij met die uitvlucht
zeggen? Bedoelt gij daarmee, dat een onbekeerde
man of vrouw u dus niet binden zal, omdat gij
den beiden gelijk zijt?

Maar weet gij wel, wat gij daarmee uitdrukt?
Gij zegt daarmee, dat gij zelf op weg naar het
verderi zijnde, er best nog een beetje kunt nemen
op dien zelfden weg. Wij roepen u toe: wat is
u meer waard, te trouwen of bekeerd te worden?
Zoekt toch met ernst uwe bekeering, opdat gij
leven en eens ook Gode tot eer sterven moogt.

„Maar mijn vriend, of mijne vriendin is niet
zoo'n goddeloos mensch,” zegt eenigenis veront-
waardigd en derde, en dat worden opgesomd de
denken en goede eigenschappen van den jongeling
of de jonge dochter, en soms in tegenstelling
daarmede de slechte hoedanigheden van jongens
en meisjes, die leden der Gereformeerde Kerk zijn.
Gij, die zoo oppervlakkig oordeelt, meent gij wer-
kelijk die verdediging? Geloof gij waarlijk, dat
gij met een uitwendig braaf leven en met een
seker hoeveelheid levensernst in den Heere en
waardiglijk den Heere getrouw kunt zijn? Wij
keuren met u af de slechte voorbeelden, door u
aangehaald, en wenschen u toe, dat gij in innig
misgaten aan u zelf u eigen fouten zult bezien;
maar wij zeggen u, dat uwe conscientie u aan-
kijngt, al gij met een zeer deugdzaam, maar
ongelovigen man of met een zeer opzinnige maar
wereldlevende vrouw uwe leven leigt.

Wij willen al de uitvluchten niet ophalen, die
gebruikt worden, om een gemengd huwelijk of
wat het worden kan, goed te praten. Wij willen
allen nog vragen: wat beweegt u toch tot een
verbinsten met iemand, die den Heere niet vreest
en Zijn Naam niet belijdt? Is het waar, dat gij
alle behangen ten offer brengt aan een oogenblik-
kelijken hartstocht? Meent gij, dat gij in de krin-
gen, die den Heere vrezen, geen partij voor u
vindt kunt? Laat gij u verbinden door een be-
teeknend fortuin, door een schitterende positie,
door een benijdswaardige betrekking, in één
woord, door de dingen van de mensden? Bedenkt
dan wel, dat uwe huwelijk dreigt te worden een
verloochening van uwen Christus.

Jongeling, zoudt gij om een meisje met geld
uwen Jerns verloochenen willen?

Jongedochter, zoudt gij om een man, die u een
leven in weelde aanbiedt, het leven met uwen
Heiland wegstooten?

Waarlijk, zoo staan de zaken. Of gij het weten
wilt of niet, en hoeveel uitvluchten gij ook zoekt,
zoo staat het.

Het kan weten, dat er in uw hart strijd ontstaat.
Te ener zijde komt de stem op: laat los. Te an-
dere zijde de rucht: ik kan niet meer loslaten.
Mijn jeugdige vriend of vriendin, laat los in den
naam des Heeren. De gevolgen van geloofs-
hoorsaamheid zijn voor rekening van uwen God.

Officiële Berichten.

De Welc. Zeergel. heer Dr. T. Hoekstra,
van 's-Hertogenbosch, heeft de benoeming als
hoogleraar aan de Theologische School aan-
genomen.

A. DE GEUS, Syn. Sec.
De Lemmer, 29 Oct. 1913.

Kort verslag van de Vergadering
der Classis 's-Hertogenbosch, ge-
houden 16 Oct. 1913.

1. De Bummelkamp opent de vergadering,
laat zingen Ps. 86:6, leest Ps. 87 en gaat voor
in gebed.

2. De credentiebrieven worden nagesien. Alle
kerken zijn tegenwoordig, behalve die van
Helenaveen welke met kennisgeving afwezig is.
Van Eindhoven is één ouderling tegenwoordig,
daar Dr. Both door ongesteldheid verhindert is.
H. Helmond is vertegenwoordigd door een
primus en een secundus-afgevaardigde. Aan
laatzgenoemde, een broeder diaken, wordt
kenistement verleend.

3. Het modernisme wordt geconstitueerd: Dr.
Bummelkamp, praeses; Dr. Bronwer, assessor;
Dr. Dekker, scriba.

4. De praeses spreekt namens de Classis zijn
blijdschap er over uit, dat door het bedanken
voor de beroepen van Gamen en Zuidwilde,
de Dienaren des Woords Both en Bronwer

voor de Classis behouden bleven, en spreekt
den wensch uit, dat zij nog lang met zegen in
dese Classis mogen werkzaam zijn.

5. De notulen der vorige vergadering worden
gelesen en goedgekeurd.

6. Inkomsten stukken:

a. Een schrijven van de Classis Almkerk,
mededelende, dat zij zich genoodzaakt gesien
heeft, om op grond van Art. 79 en 80 K. O.,
br. O. te M. de vrijheid om een stichtelijk
woord te spreken te ontnemen.

Met droefheid neemt de Vergadering hiervan
kennis.

b. Een schrijven van Dr. C. L. F. van Schel-
ven namens Deput. ter behartiging van de
geestelijke belangen der Nederlanders in Duitsch-
land, om op te tekken tot meerderen steun.
Aan iedere kerk wordt een circulaire van
denselven inhoud ter hand gesteld.

c. Een schrijven van Dr. Pl. V. A., inhoudende
een verzoek om nadere regeling van eventuele
vacatuurbuizen in dese Classis door Z.Eerw. te
vervullen. Aan dit verzoek zal worden voldaan.

7. Bij de rondvraag naar Art. 41 K. O. ver-
krijgen de kerken van G. en S. advies inzake
de toepassing van de tweede trap der kerkelijke
censuur.

De kerk van Sprang deelt mede, dat zij deser
dagen mocht denken hoe zij 25 jaar
geleden terug mocht keeren tot de gehoorsaa-
mheid aan Jesus, den Koning Zijner kerk. Zeer
veel wederwaardigheden troffen haar, doch de
Heere hield Zij kerk in stand.

De praeses zegt dank voor deze mededeeling,
felicitert Sprang en bidt haar verder Gods
zegen toe.

Ter sprake komt verder de onboudbare toestand
van de vergaderplaats te Helenaveen.

Aan de Kerkvisitatoren wordt opgedragen om,
in overleg met den consulent aldaar, dien
toestand nader te onderzoeken en overleg te
plegen en om hiervan op de eerstvolgende
classisvergadering rapport uit te brengen.

Kindhoven deelt mede dat, wanneer de Her-
vormden aldaar blijven weigeren om samen te
werken voor Chr. onderwijs, pogingen zullen
worden aangewend om in eigen boecem een
Chr. school te verkrijgen.

In aansluiting hierop deelt Venlo mede, dat
ook bij haar dezelfde gedachten leven.

De classis verneemt dit met vreugde.

Venlo vraagt, in overleg met enkele broeders
en zusters te Gennep woonachtig, of dese,
met het oog op den afstand, niet onder
Nijmegen mogen ressorteren.

De classis adviseert, dat Venlo zich hierover
in correspondentie stelle met Nijmegen en
hierover op de volgende vergadering rapport
uitbreng. Eveneens vraagt Venlo inlichtingen
over het saamroepen der vergaderingen van de
classis, waarom dit steeds door de Kerk van
's-Hertogenbosch geschiedt en niet door alle
kerken. Na gegeven inlichtingen besluit de
classis om hierin geen verandering te brengen.

8. Namens Deput. voor hulpbehoevende
kerken wordt rapport uitgebracht door br.
Schreuders. Hieruit blijkt, dat ontvangen was
f 240 72/18 en uitgegeven f 254 50.

9. Benoemingen: de verscheidene Deputaten
die aan de beurt van afreding zijn, worden
allen geconstitueerd.

10. Dr. Hoekstra doet mededeelingen aan-
gaande den Evangelisatie-arbeid. De arbeid
breidt zich steeds uit. Vooral Heerlen roept
om voorsiening in een lokaal en een Dienaar
des Woords, waartoe Deput. ernstige pogingen
aanwenden. Ook uit Roosendaal kwamen ver-
blijvende berichten. De stand der kas elchit
dringend vermeerdering van inkomsten, waar
er een tekort aan loopende uitgaven is van f 1300.

11. Vacatuurbuizen worden geregeld. Gen-
deren en Venlo zullen zorgen voor Helmond
en 's-Gravenmoer voor Helenaveen.

12. Collecten en quota worden geind.

13. Een breede en geanimeerde bespreking
wordt gehouden over de wenschelijkheid van
uniformiteit in de vragen, te stellen bij het
afleggen van openbare belijdenis. D. V. zal
Dr. Hoekstra op de Aprilvergadering der Classis
over dit onderwerp refereren.

14. De praeses sluit de vergadering, waarna
de assessor voorgaat in dankgebed.

Namens de Classis,
H. DEKKER, Scriba.

Buitenland.

Duitsland. Uit Hamburg.

Den 6den September 11. stief na korte krank-
heid de burgemeester van Hamburg Dr. Burchard,
op 60-jarigen leeftijd. Een van de groote man-
nen van Hamburg is in hem heengegaan. Hij
was een belijder van den Christus, wien door
de Theologische faculteit van Berlijn het
doctoraat in de Godgeleerdheid *honoris causa*
verleend was. Jaren lang was hij een van de
voornaamste leiders der Hamburgsche Staats-
kerk, die echter niet verhinderen kon, dat het
ongeloof steeds stouter in die Kerk het hoofd
opstak. Menigen doet nu de vraag, wat zal
er van de Hamburgsche Kerk worden?

In de laatste Synode in het voorjaar ge-
houden, kwam de zaak-Heldjorn ter sprake.
Heidjorn, een ultra modern predikant, was als
herder en leeraar der Evangelische kerk van
Hamburg bevestigd, trots de vele ernstige pro-
testen, die daartegen van geloovige zijde inge-
bracht waren. Door de Synode werd een
commissie benoemd, welke over den kerkelijke
toestand beraadslagen en voorstellen tot „reform”
doen zou. De modernen hadden in die Synode
de meerderheid, en toch werd de commissie
aangesteld uit een gelijk getal modernen en
orthodoxen. Slechts eenmaal is die commissie
vergaderd geweest, en wel onder leiding van
den overleden Dr. Burchard. Van weerszijden
sprak men onomwonden zijn gevoelen uit: Dr.
Burchard betoogde, dat door de December-
Synode van 1878 vastgesteld werd, dat de
Hamburgsche Evangelische Kerk op den grond
slag der Lutherische belijdenis staat en dat
daarom onbepaalde levensvrijheid in die Kerk
niet kan geduld worden. Maar de vergadering
bracht zelfs geen begin van oplossing van het
kerkelijke vraagstuk.

Daarna zijn de drie „Kapellengemeenten”, of
parochiën, opgetreden met de verklaring, dat
zij, nadat de predikant Heidjorn was bevestigd,
niet meer solidair wilden zijn met de predi-
kanten der Hamburgsche kerk; dat zij voortaan
bij ambtelijke handelingen zich niet meer zouden
houden aan de ordeningen der kerk; dat zij
hare ambtelijke handelingen in eigene ker-
keken zouden optekenen; dat zij die hande-
lingen zouden volvoeren zonder hietoe, gelijk
danver, eerst gemachtigd te zijn. De Kapellen-
gemeenten verklaarden ook, dat zij tot de Evan-
gelisch-Lutherische kerk van Hamburg behoorten
en zich daaruit niet zouden laten droegen. Maar
evenzeer wilden zij zich niet onderwerpen aan
de regelingen door het kerkbestuur gemaakt.

Van Orthodoxe zijde beweert men, dat dit
optreden der Kapellengemeenten voorbij
was; men had moeten afwachten wat de com-
missie door de Synode zou tot stand brengen.
Het kerkbestuur en ook de gestorven Burge-
meester poogden nu de Kapellengemeenten tot
gehoorsaamheid aan het kerkbestuur terug te
brengen. Doch het is niet gelukt. Men durfde
het toen niet aan, de predikanten der Kapel-
gemeenten af te zetten. Al werd beloofd, dat
een zaak Heidjorn niet meer in Hamburg zou
plaats hebben; het hielp niet. In den grond
der zaak zijn de Kapellengemeenten zegevier-
ende uit den strijd gekomen; het kerkbestuur
waagde het niet, de door haar rite volbrachte
ambtelijke handelingen ongeldig te verklaren.

Ook de „Gemeinschaftsbeweging” in Hamburg
doorleefde een crisis. Velen, die met den kerk-
lijken toestand niet tevreden zijn, sloten zich
als een „Gemeinschaft” aan. Eerst stond die
gemeenschap onder leiding van den predikant
Röschmann, tegenwoordig onder die van pastor
Rubanowitch. Velen der Gemeinschaftlieden
zijn met de prediking en het optreden van laatz-
genoemden niet ingenomen. Zij scheidden zich
af en gingen afzonderlijk vergaderen. Dat dit
niet bevorderlijk is voor den bloei der Gemeen-
schapsbeweging, is te begripen.

Gemengd Nieuws.

De Synagoge te Kapernaum. In het *Journal*
de *Génève* deelt professor Lucien de Gautier mede,
dat men aan de oevers van het meer van Tiberias,
te Tell Hoem, waar men vermoedt dat het oude
Kapernaum heeft gelegen, de betrekkelijk in goeden
staat gebleven overblijfselen heeft gevonden van
een zeer schoone en bijna wederig gebouwde
synagoge. Het schijnt, dat dit gebouw door een
aardbeving is verwoest; de muren en zuilen zijn
omver geworpen, maar al de bouwstoffen liggen
nog op hun plaats, en zijn zoo gaaf, dat men aan
een volkomen wederopbouw zou kunnen gaan
denken. De onderdelen van de bouwde wijzen
als vermoedelijk datum aan de eerste tijden van
het Romeinse keizerrijk. De treden van het
bordes, dat naar den ingang leidt, zijn nog vol-
maakt onbeschadigd. „Wij mogen de veronder-
stelling wagen”, zegt Prof. Gautier, „dat dese
treden voor ongeveer negentien eeuwen door Jesus
en zijn leerlingen zijn beklommen”. Inderdaad, de
te Tell Hoem teruggevonden synagoge schijnt die
te zijn, van welke de Evangelien (Marc. 1: 23—
27; Luc. 7: 1—10) melding maken en die de
Romeinse hoofden van het garnizoen aldaar
op zijn kosten heeft laten bouwen.

WINCKEL.

Voor Kinderen.

HET GOEDE DEEL.
XXVII.

WAT DE TIJD BRACHT.

De tijden gingen en met de nieuwe kwam
grootte verandering, die zeker veelal geen
verbetering was.

De dertigjarige oorlog had nu heel Duitsch-
land in vuur en vlam gezet. De Roomsche
machten beproefden al het mogelijke om het
Protestantisme te fouken en hun eigen gesag
te vergrooten. De vorsten en volken die de
Hervorming waren trouw gebleven, werden
sich met alle macht tegen hun belagers. 't Werd
algemeen krijg tusschen de burgers van het-
zelfde land, en niemand gaf kamp. De koning
van het toen machtige Denemarke, kwam
zijn bedreigden, Protestantischen geloofsgenooten
te hulp, doch moest het afleggen tegen de
Keizerlijk Beiersche troepen, onder veldheeren
als Wallenstein en Tilly.

Ontzettende gruwelen werden in desen oorlog
gepleegd. Bekend is het „bloedbad van Maagden-
burg”, aangericht door Tilly. Ware de edele
koning van Zweden, Gustaaf Adolf, niet eindelijk
ter hulpte gesnel, dan zouden Gereformeerden
en Lutherischen menscheelkerwijs uit heel
Duitschland zijn gejaagd. Maar God verwekte
hem als redder, al offerde hij voor de goede
zaak in 1632 bij Lützen zijn leven.

In datzelfde jaar overleed te Mentis een
andere vorst, dien we reeds vroeger leerden
kennen. 't Was Frederik V, de keurvorst van
de Palts. Slechts 36 jaar was hij oud, toen hij
zijn leven, zoo rijk aan wijseling en teleur-
stelling, besloot.

Teleurstelling, — wel mocht hij daarvan
spreken en zich de woorden van den psalm-
dichter herinneren:

Vest op prinszen geen betrouwen,
Zoudt ge uw hoop op menschen bouwen?

Zijn schoonvader, Jacobus van Engeland, had
hem in de steek gelaten. Zijn geloofsgenooten
onder de Duitse vorsten hadden toezien,
toen hem zijn land werd ontfout. Slechts enkelen
hadden voor hem het zwaard getrokken, doch
ze bleken tegen de overmacht niet bestand.
Spijt al zijn pogen, had koning Frederik zijn
Palts verloren en tegelijk zijn waardigheid van
keurvorst. En hij die eens de koningskroon had
gedragen, was uit heel zijn gebied ontzet, en
zag nu zijn vijanden heerschen.

Voor vele trouwe dienaars des Heeren in de
Palts waren nu kwade dagen aangebroken.
Was de Palts al reeds bijna een eeuw door
het licht der Hervorming bestraald geweest, nu
had zij, inplaats van een Gereformeerden
Roomschen vorst, een Maximilian van Beieren
was vast besloten, dat het Pausdom weer heer-
schen zou. Welke middelen dienen moesten om
het soever te brengen, hoorden we reeds. 't Was
of geloof of vaderland prijgven — en menigen
deed liever het eerste dan het laatste. Vele
anderen, die de waardigheid trouw bleven, moes-
ten binnen een bepaalden tijd de Palts verlaten.
Veel verkochten zij huis, grond en have, en
zoekten een toevlucht in een Protestantisch land.
Doch dikwijls kostte het groote moeite daar
werk en brood te vinden, vooral zo lang er
niet een vreeselijke oorlog woedde. Enkele,
die hun geloof niet verloochenden, gelukte het
aan de waaksamheid der priesters te ontkomen.

Ook voor Jonker Otto was een nieuwe tijd
aangebroken; of het een betere was sullen we zien.

Na veel beraad was hij het met zijn moeder,
met oom Koenraad en met den leeraar eens
geworden, dat 't het best zou zijn, zoo Otto als
opvolger zijns vaders zich op Rothenfels metter-
wege vestigde. Dan was er nog de meente kans,
dat alles op den ouden voet zou voortgaan. De
gravin kon bij haar soon inwonen, en dese kon,
als hij zelf tegenwoordig was, zijn onderdanen
veel beter beschermen dan op andere wijze, en
evenzoo zijn eigen belangen.

Het zal den lezer wellicht bevreemden als
wij zeggen, dat enkele weken na het nemen
van dit besluit, onze vriend Otto zich weder